

ALAC
Advocacy and Legal Advice Centre

2018.

GODIŠNJI IZVJEŠTAJ 2018.

Centar za pružanje pravne pomoći (ALAC)
Transparency International u BiH

 **TRANSPARENCY
INTERNATIONAL**
BOSNA I HERCEGOVINA

SAŽETAK:

Centar za pružanje pravne pomoći u borbi protiv korupcije Transparency International u BiH (TIBiH) postoji već više od 15 godina kao centar koji pruža pravnu podršku građanima koji su suočeni sa korupcijom u svom neposrednom okruženju. Centar daje praktične savjete i upute podnosiocima prijava, sastavlja svakovrsne podneske (žalbe, tužbe, zahtjeve, itd.), te u ime TI BiH pokreće predmete koje sam istražuje. TI BiH na ovaj način prati postupanje mnogobrojnih javnih organa koji su obavezni postupati po prijavama građana na različite vidove nepravilnosti, a krajnji cilj je da se upotrebom pravnih i zagovaračkih sredstava stvori ambijent u kojem je pristup pravdi i javnim uslugama lako dostupan.

Građani su u toku 2018. godine pozvali besplatnu pravnu liniju za prijavu korupcije na broj **0800 5555 1334 puta**, a TI BiH je postupao u ukupno **210** novih predmeta. TI BiH je podnio **7** krivičnih prijava protiv službenih i drugih lica zbog sumnji da su počinili krivična djela u vezi sa korupcijom, a zbog nemogućnosti pristupa informacijama od javnog značaja podneseno je čak **15** tužbi protiv različitih institucija. Istovremeno, TI BiH je dobio više od deset presuda u upravnim sporovima koji su pokretani tokom ranijih godina zbog kršenja Zakona o slobodi pristupa informacijama. TI BiH je uputio preko **400** dopisa nadležnim institucijama postupajući u mnogobrojnim predmetima, a građanima je pravni savjet dodijeljen u preko **140** odgovora.

Ako se promatraju statistički i drugi trendovi u odnosu na ranije godine primjećuje se stanovite sličnosti, ali i noviteti:

- građani najčešće prijavljuju korupciju i/ili nepravilnosti u radu u tri sektora: **državna uprava, pravosuđe i obrazovanje**;
- građani su kao i ranijih godina najviše podnosili pritužbe na sumnje u neregularnosti u postupcima zapošljavanja (netransparentnost postupaka, partijsko ili drugi vidovi klijentelističkog zapošljavanja, itd.), ali povećan je i broj predmeta sa navodima o nezakonitom trošenju javnih sredstava, kao i pritužbe na neprofesionalno postupanje zaposlenih u državnoj upravi;
- posebno zabrinjava što se prijave u sektoru **pravosuđa** i **policije** izdvajaju po svojoj ozbiljnosti u pogledu kršenja osnovnih ljudskih prava, kao i to što prijavoci smatraju da ne postoje efikasni mehanizmi kontrole rada nosilaca pravosudnih funkcija i policijskih službenika;
- prosječni prijavitelj korupcije se nalazi u srednjoj ili mlađoj životnoj dobi (20-39 godina), a među prijaviocima sve je veći broj anonimnih prijava, što može ukazivati na rastuće nepovjerenje građana u mogućnost da se njihove prijave riješe, zatim, raste broj prijava koje podnose tzv. zviždači¹ koji prijavljuju okolnosti iz svog neposrednog radnog okruženja.

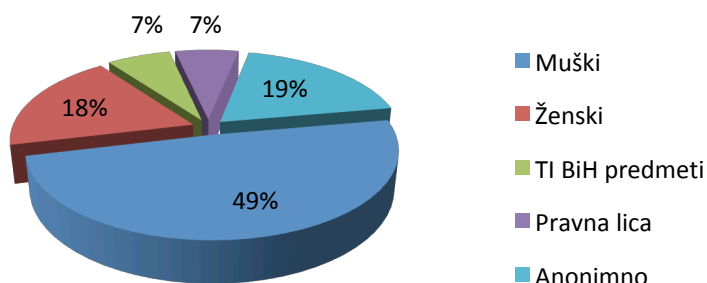
---

¹ Uz napomenu da TI BiH prepoznaje zviždače po međunarodno prihvaćenoj definiciji TI kao globalnog pokreta, a ne na osnovu neke od pozitivnih zakonskih definicija. Definicija TI: <https://www.transparency.org/glossary/term/whistleblowing>

STATISTIČKI POKAZATELJI

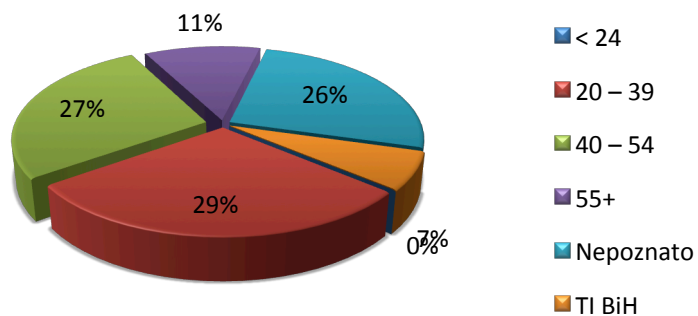
Pol prijavitelaca	
Muški	103 (49%)
Ženski	39 (18%)
TI BiH slučaj	14 (7%)
Pravna lica	14 (7%)
Anonimno	40 (19%)
Ukupno	210

Pol prijavitelaca

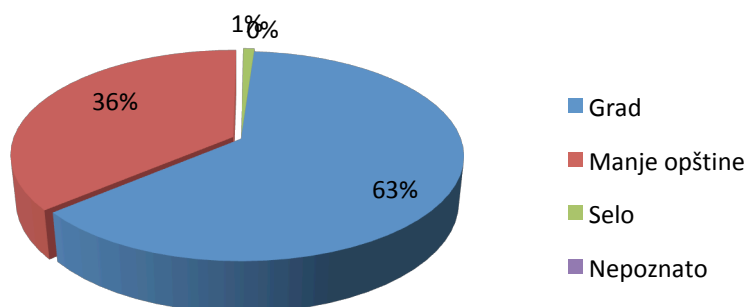
Godine prijavitelaca	
< 24	0
20 – 39	61 (29%)
40 – 54	57 (27%)
+ 55	24 (11%)
Nepoznat	54 (26%)
TI BiH	14 (7%)
Ukupno	210

Godine prijavitelaca

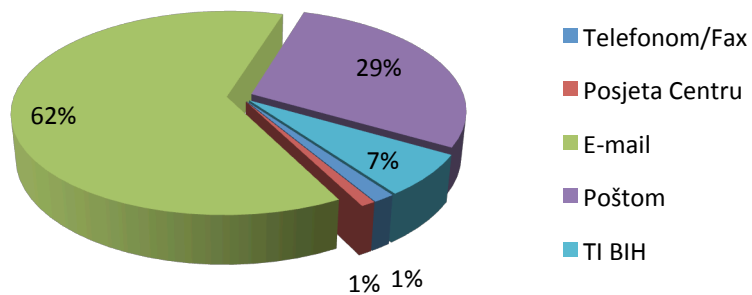
Lokalitet prijava	
Grad	133 (63%)
Manje opštine	77 (36%)
Selo	2 (1%)
Nepoznat	0
Ukupno	210

Lokalitet prijava

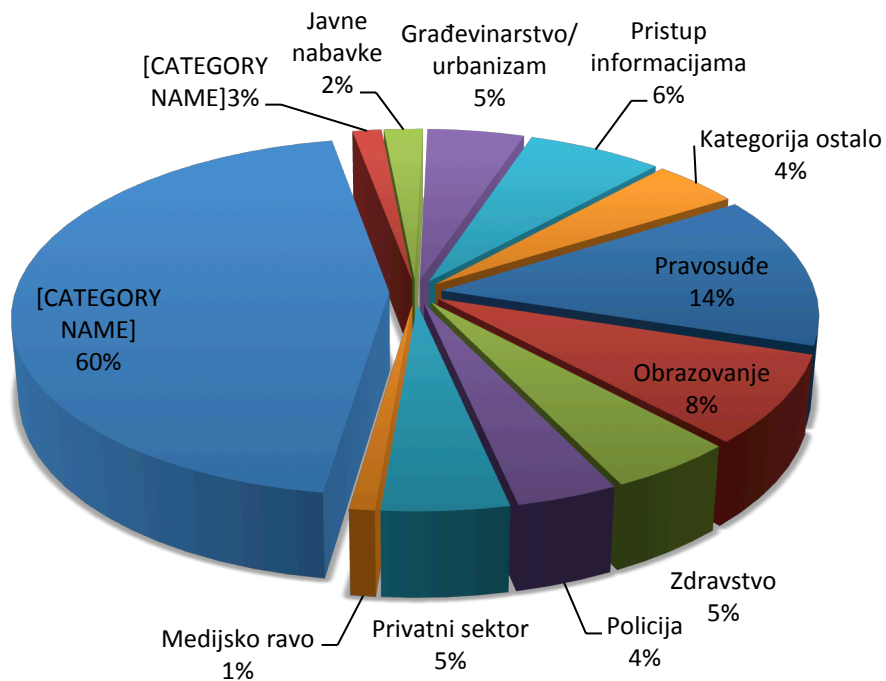
Metod prijema prijava	
Telefonom/Fax	3 (1%)
Posjeta Centru	2 (1%)
E-mail (centar@ti-bih.org)	131(62%)
Poštom	60 (29%)
TI BIH predmeti	14 (7%)
Ukupno	210

Metod prijema

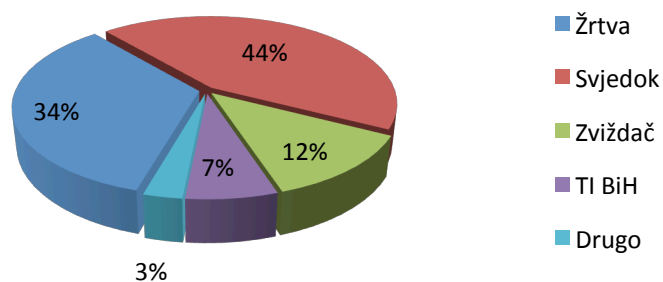
Prijave na sektore	
Pravosuđe	29 (14%)
Obrazovanje	17 (8%)
Zdravstvo	10 (5%)
Policija	8 (4%)
Privatni sektor	10 (5%)
Medijsko pravo	2 (1%)
Državna uprava	94 (60%)
Sukob interesa	3 (3%)
Gradjevinarstvo/urbanizam	10 (5%)
Javne nabavke	4 (2%)
Pristup informacijama	14 (6%)
Kategorija ostalo	9 (4%)
Ukupno	210

Prijave po sektorima

Povezanost prijavalaca sa predmetom	
Žrtva	72 (34%)
Svjedok	92 (44%)
Zviždač	26 (12%)
TI BiH	14 (7%)
Drugo	6 (3%)
Ukupno	210

Povezanost prijavalaca sa predmetom

POZIVA NA LINIJU: 0800 55555

1334

OPIS PREDMETA PO SEKTORIMA

PRAVOSUDNE INSTITUCIJE (29 predmeta u 2018.g. ili 14 %)

Najveći broj prijava u 2018. godini u segmentu pravosuđa odnosio se na nezadovoljstvo građana dužinom trajanja sudskih postupaka, kao i na pritužbe na rad i postupanje sudija pod sumnjom da se radi o mogućim disciplinskim prekršajima kao što su povreda načela nepristrasnosti, nemar ili nepažnja u vršenju službenih dužnosti, donošenje odluka kojima se očigledno krši zakon, neopravdano kašnjenje u izradi odluka, itd. Primjetno je da su se stranke često TI BiH-u obraćale kada bi iskoristile sve efektivne pravne lijekove što upućuje na zaključak da je pristup pravdi otežan, i da nemali broj građana nema pristup profesionalnoj pravnoj pomoći.

U pritužbama na rad sudija i/ili tužilaca obično se ističe kako prijavljeni namjerno odugovlače postupke ili se sumnja u postojanje razloga za izuzeće, ali se radi o navodima koje je po pravilu teško dokazati. U većini ovih predmeta TI BiH je građanima pružao pravnu pomoć na način da su im predočene procesne mogućnosti, kao i mehanizam za podnošenje prijava **Kancelariji disciplinskog tužioca** (KDT). Jedna prijava se npr. odnosila na navodno kršenje **Kodeksa tužilačke etike** tužioca koji istovremeno izdaje svoj poslovni prostor advokatu kojem dalje, prema navodima iz prijave, omogućava sklapanje sporazuma o priznanju krivice. KDT je poslije pet mjeseci obavijestio TI BiH da se još provjeravaju navodi iz prijave, kao i da prema Zakonu o Visokom sudskom i tužilačkom savjetu imaju obavezu da svaku pritužbu obrade u roku od najviše dvije godine od dana njenog prijema.

TI BiH je podnio krajem 2018. godine krivičnu prijavu protiv sudija Osnovnog suda u Modriči zbog postojanja sumnje da su počinili krivična djela **Falsifikovanje i uništavanja službene isprave i Povreda zakona od strane sudije i javnog tužioca**. U istom predmetu TI BiH je podnio i prijavu KDT-u zbog sumnje da su svojim postupanjem sudije počinile više disciplinskih prekršaja, ali je ista odbačena pod objašnjenjem da je nastupila zastara. U konkretnom slučaju sudije su prijavljene zbog toga što je utvrđeno da sud nikada nije dostavio podatke o osuđenom licu policijskoj stanici u svrhu vođenja kaznene evidencije, čime u odnosu na jedno lice uopšte nisu nastupile pravne posljedice osude kao vrlo bitan krivično-pravni institut. Na taj način ovom licu se omogućilo da se zaposli kao rukovodeći službenik u jedinici lokalne samouprave, iako je u momentu zasnivanja radnog odnosa morao trpiti pravne posljedice osude. TI BiH je utvrdio propust u vezi sa vođenjem kaznene evidencije, kao i to da je lice upisano u istu evidenciju tek nakon urgiranja naše organizacije i u vrijeme kada pravne posljedice osude više nisu mogle nastupiti po sili zakona. Zanimljivo je da je u još jednom predmetu prijavljena sumnja na slične učinjene propuste kod pravnih posljedica osude, ali se radi o prijavi koja se još ispituje. Pravne posljedice osude su zaseban institut krivičnog prava koji za posledicu ima i zabranu sticanja određenih prava, kao što je npr. zabrana obavljanja službenih dužnosti u vrijeme dok traju posljedice osude. Kako se vođenje kaznene evidencije, po prirodi ovog posla, odvija daleko od očiju javnosti, ispostavlja se da to stvara koruptivne rizike.

Ovdje je bitno izdvojiti podatak da je Okružno javno tužilaštvo Banja Luka (Tužilaštvo) donijelo u neobično kratkom roku odluku da se neće sprovesti istraga protiv Milorada Dodika na osnovu krivične prijave TI BiH zbog njegovih izjava na javnom skupu u kojima je izjavio kako on odlučuje kome će biti povećane plate, i da ko podržava štrajk zdravstvenih radnika neće dobiti povećanje. Tužilaštvo je u Naredbi o nesprovođenju istrage zauzelo mišljenje da djelo koje je prijavljeno nije krivično djelo, već da se može raditi samo o povredama Izbornog zakona, dok se u prijavi insistiralo da se radi o krivičnom djelu **Povreda ravnopravnosti građana**. TI BiH je ovdje podnio i apelaciju Ustavnom sudu BiH nakon što je banjalučko Tužilaštvo prethodno odbilo i pritužbu na naredbu o nesprovođenju istrage, sa objašnjenjem da se predmetno krivično djelo ne može ostvariti u pokušaju. Indikativno u ovom slučaju, pored vrlo šture argumentacije iz tužilačke odluke, jeste to

što je Tužilaštvo odluku o nesprovedenju istrage protiv Milorada Dodika donijelo u rekordno kratkom roku od 20 dana, što je krajnje neobično, ako se uzme u obzir dužina rješavanja po prijavama u drugim predmetima.

OBRAZOVANJE (17 slučajeva u 2018.g. ili 8 %)

Prijave na sektor obrazovanja su se odnosile na svakovrsne vidove neregularnosti pri sprovođenju javnih konkursa za stručno i pomoćno osoblje u školskim ustanovama, a povećan je broj prijava u kojima su građani isticali da su lica koja su zasnovala radni odnos isti zasnovala bez da je uopšte sproveden konkurs. Takođe, izdvajaju se predmeti zabrinutih roditelja čija su djeca bila suočena sa **međuvršnjačkim nasiljom** ili nejednakim tretmanom škole prema njima. Roditelji su isticali kako nisu bili zadovoljni reakcijom nastavnog i stručnog osoblja škole na prijave o nasilju, da škole nisu bile pripremljene na adekvatno i pravovremeno reagovanje, te da su djeca doživjela sekundarnu viktimizaciju jer se prema njima nije postupalo sa posebnom obzirnošću kao sa žrtvama nasilja.

U ovim predmetima TI BiH je uključio Instituciju ombudsmana za ljudska prava (Ombudsman), tj. sastavljao je prijave/predstavke ili izjašnjenja za roditelje koji su iznosili nepravilnosti. U jednom predmetu, koji se izdvaja kao naročito osjetljiv, gdje se radi o sumnji na nejednako postupanje nastavnika prema djetetu, TI BiH je pružio pravnu pomoć na način što je pripremio tužbu roditeljima zbog nedostavljanja traženih informacija. Naime, Školski odbor je ovdje odbio roditeljima prigovor na nejednako postupanje, ali su oni tražili izvještaj direktora škole iz kojeg se vidi koje su sve radnje sprovedene po prigovoru da je dijete bilo izloženo nejednakom i neravnopravnom tretmanu. Znakovito je to što je škola odbila roditeljima pristup informacijama o mjerama i radnjama koje je preduzela po prigovoru, i što je u obrazloženju odluke školskog odbora izostalo objašnjenje materijalnih okolnosti kojima se odbor vodio kada je odbio prigovor. Zanimljivo je i da je škola odbila dati informacije o postupanju prema djetetu roditeljima kao neposredno zainteresovanim licima, dok je istovremeno veliki broj službenih bilješki i informacija podijelila sa organima sa kojima to nije smjela, kao što su npr. upravni inspektorati. U tom smislu, Agencija za zaštitu ličnih podataka je zabranila školi da dalje dostavlja lične podatke maloljetnog lica trećim organima koji ne vrše nadzor nad radom škole sa aspekta vaspitanja i obrazovanja, upozoravajući ih da za to ne postoji pravni osnov.

U oblasti visokog obrazovanja kao primjer nepoželjne prakse izdvaja se Orijentalni institut koji prema prijavama više lica nikada nije obavijestio učesnike javnog konkursa o rezultatima konkursa za izbor na radna mjesta asistenata i stručnih saradnika na Univerzitetu u Sarajevu po programu 150+. TI BiH je informacije o ovom konkursu dobio po zahtjevu tek poslije tri mjeseca, i po urgiranju da se one dostave. Kandidati su isticali da nikada nisu bili obaviješteni o rezultatima, i da su potpune informacije dobili kada ih je dostavila naša organizacija, dok je institut tvrdio da ih je obavijestio telefonskim putem da mogu izvršiti uvid u rezultate. Zatim, posebni uslovi u konkursu nisu bili jasno precizirani, što je zbunjivalo kandidate, već se samo navelo da su to „drugi uslovi predviđeni „opštim aktima organizacionih jedinica Univerziteta u Sarajevu.“ Prijave su podnesene resornom Ministarstvu, prosvjetnoj inspekciji i Ombudsmanu koji svi trenutno ispituju iznijete navode u predmetu koji karakteriše upadljiva netransparentnost u radu obrazovne ustanove.

Značajan je i predmet u kojem je uposlenik obrazovne ustanove, koju zbog osjetljivosti prijave i predmeta ne možemo imenovati, uspio izdejstvovati sudsku zaštitu određivanjem **mjere obezbjeđenja** kao **zaštićeni prijavioc** korupcije. TI BiH je ovdje, uzimajući u obzir posebnu ranjivost ovih lica, pružio pravnu podršku prijaviocu, te se više puta sa dopisima obratio odgovornom licu-poslodavcu, ali i postupajućem sudu. To je bilo bitno zbog toga što je **Zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju RS** i dalje relativno nov propis kojim se mijenjaju i procesne odredbe, pa je bilo bitno da sud i poslodovac, tj. obrazovna ustanova iz koje dolazi prijavioc, budu svjesni da je postupak pod posebnom prismotrom zainteresovane javnosti. TI BiH je sve vrijeme vodio korespondenciju sa prijaviocem koji je uspio mjerom obezbjeđenja, kao bitnim aspektom pravne zaštite zviždača, da se vrati na isto radno mjesto na kojem je i radio prije nego što je prijavio

korupciju iz radnog okruženja u vezi sa nezakonitim trošenjem javnih sredstava. U konkretnom slučaju, nakon što je prijavio korupciju i podnio krivične prijave zviždač je bio suočen sa profesionalnom degradacijom, te mu je aneksom ugovora o radu izmjenjen radno-pravni status na način da mu je smanjena plata i promjenjeno radno mjesto. Sud je mjerom obezbjeđenja obavezao poslodavca da vrati radnika, koji je prijavio korupciju, na mjesto na kojem je radio, i da se odgodi izvršenje aneksa ugovora o radu. Prema Zakonu o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju mjera obezbjeđenja može se odrediti ukoliko sud ocijeni da je to opravdano, a naročito ako predlagač obezbjeđenja učini vjerovatnim postojanje štetne posljedice i učini vjerovatnim: 1) da je zbog toga ugrožena njegova egzistencija ili članova njegove porodice ili 2) da postoji opasnost da bi bez takve mjere protivnik obezbjeđenja mogao spriječiti ili znatno otežati ostvarivanje prava predlagača obezbjeđenja ili mu nanijeti štetu na drugi način.

Sud je zaključio da je zviždač dokazao opravdanost za određivanjem mjere obezbjeđenja, kao i da bi se njegove prijave korupcije mogle dovesti u vezu sa postupcima poslodavca. TI BiH sa naročitom pažnjom prati postupke koje vode zaštićeni prijavioci, a u opisanom slučaju prijavilac je trpio štetne posljedice (vidovi profesionalne degradacije) koje najčešće trpe lica koja se odvažavaju prijaviti korupciju.

ZDRAVSTVO (10 slučajeva u 2018.g. ili 5 %)

TI BiH je tokom 2018. godine primio sedam prijava koje su se odnosile na oblast zdravstva. Prijave su se odnosile na pritužbe na dužinu čekanja za bolničko liječenje, netransparentno zapošljavanje u zdravstvenim ustanovama, manjkavosti u procedurama za dodjelu specijalizacija, spornim imenovanjima direktora domova zdravlja, itd.

TI BiH je zaprimio predstavku koja se odnosila na zapošljavanje radnika u Zavodu za javno zdravstvo Unsko-sanskog kantona, odnosno da je raspisan javni konkurs za prijem stručnog saradnika za promociju zdravlja, prevoditeljstvo i odnose sa javnošću i da je već unaprijed pripremljen za jednu osobu, te da je konkursu prethodila izmjena Pravilnika o organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta.

TI BiH se obraćao Zavodu za javno zdravstvo USK, te s obzirom na to da je zapošljavanje vršeno posredstvom Službe za zapošljavanje USK i ovoj instituciji. Dostavljene informacije su bile oprečne, a kako je TI BiH došao do saznanja da traženi uslovi za poziciju stručnog saradnika odstupaju od uslova propisanih Pravilnikom o organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta, te da ni jedan od kandidata koje je predložila Služba za zapošljavanje nije pozvan, već je zaposleno lice na koje je i ukazivano, odn. kćerka direktorke Zavoda, prikupljene **informacije su proslijeđene Kantonalnom tužilaštvu USK.**

U ovom periodu je postupano po predstavi pacijenta koja se odnosi na rad i postupanje radnika Klinike za ortopediju i traumatologiju Univerzitetskog kliničkog centra Tuzla. TI BiH je stranku podučio i Zakonu o Ombudsmenu BiH, u smislu uloge koju može odigrati ova institucija, te je uputio dopis Univerzitetkom kliničkom centru Tuzla, nakon čega se ova ustanova pacijentu izvinila za neprijatnosti koje je imao i ponudila pomoć u rješavanju problema.

POLICIJA (8 slučajeva u 2019.g ili 4 %)

Broj prijava na policiju nije se značajno razlikovao u odnosu na prethodne godine, ali jeste ozbiljnost iznijetih navoda u prijavama, pa je tako veći broj građana podnio slične pritužbe na postupanje policijskih službenika u Banjaluci (koji su uglavnom zavedeni kao jedan predmet) u vrijeme decembarskih okupljanja kada je bila primjetna posebna bezobzirnost u policijskom postupanju. U najvećem broju ostalih prijava građani su upućivani na mehanizme unutrašnje kontrole, te je TI BiH u pojedinim predmetima potom pratio postupanje organa interne kontrole.

Pored toga, TI BiH je podnio krivičnu prijavu protiv više policijskih službenika iz Banjaluke zbog sumnje da su počinili krivična djela **Nasilničko ponašanje i Povreda ljudskog dostojanstva**

zloupotrebom službenog položaja ili ovlaštenja. Prijava se odnosi na događaje krajem decembra kada je više hiljada građana Banjaluka protestovalo protiv policijske brutalnosti, kao i zbog podrške porodici ubijenog studenta **Davida Dragičevića**. Uz prijavu su dostavljeni uznemirujući snimci na kojima se između ostalog vidi kako su policijski službenici primijenili fizičku silu prema nemoćnom licu dok je ono oboreno na betonskoj podlozi. Pravilnik o upotrebi sile Ministarstva unutrašnjih poslova RS (MUP RS) propisuje da se fizička snaga i službena palica neće upotrijebiti prema djeci, starijim licima, vidno nesposobnim licima, očigledno bolesnim, iznemoglim i teškim invalidima, kao ni prema ženama koje su očigledno trudne, osim ako ta lica direktno ugrožavaju život policijskog službenika, drugih lica ili svoj život. Uz prijavu su dostavljena i svjedočenja novinara i političara koji su tvrdili takođe da su bili fizički matretirani u prostorijama Centra javne bezbjednosti Banjaluka. U svim ovim navodima posebno zabrinjava to što se radi o ozbiljnim kršenjima osnovnih prava i ljudskog dostojanstva primjenom policijske sile koja je dokumentovana i video zapisima, a koja su uz to povezana i sa ograničavanjem prava na slobodu okupljanja i izražavanja. Sporno ponašanje policijskih službenika u Banjaluci ekaliralo je u danima kada su građani izražavali svoj mirni protest zahtijevajući istinu o ubistvu **Davida Dragičevića**. Podsjećanja radi, veliki broj građana ne vjeruje u prvobitnu verziju policijske istrage prema kojoj je Dragičević nastradao nizom nesretnih okolnosti, i otvoreno sumnja da su u ubistvo i(li)njegovo prikrivanje umiješani pripadnici MUP-a RS. Uočljivo je i da sve manji broj građana smatra da je uopšte smisleno podnositi prijave internim kontrolama, kao i da su prijave protiv policijskih službenika više imali karakter mogućih krivičnih djela, a ne disciplinskih prekršaja.

Zanimljiv je i slučaj koji se odnosio na službenike **Granične policije (GP)** koje su prijavili strani državljani koji tvrde da su morali dati mito kako bi prešli granični prelaz između naše države i Republike Srbije. Slučaj je bio prijavljen Kancelariji za profesionalne standarde i unutrašnju kontrolu GP, ali je nakon istrage, koja je trajala gotovo tri mjeseca, zaključeno kako „ne postoji dovoljno činjenica na temelju kojih bi se mogla potvrditi ili odbaciti prijava.“ Strani državljani koju su se obratili TI BiH zahtijevali su da naša organizacija bude posrednik u njihovoj komunikaciji sa našim organima nakon što su doživjeli neprijatnosti prilikom prelaska granice, te su dali niz specifikacija (vrijeme prelaska, vozilo koje su vozili, itd.) na osnovu kojih su se mogle utvrditi činjenične okolnosti u konkretnom slučaju. TI BiH je prijavu na kraju prosljedio Tužilaštvu BiH, nakon što je zaključena interna kontrola GP.

PRIVATNI SEKTOR (10 slučajeva u 2018.g. ili 5 %)

Predmeti koji su se odnosili na privatni sektor uglavnom su bili u vezi sa pravima iz radno-pravnih odnosa, a građani su najčešće prijavljivali okolnosti u vezi sa otkazom ugovora o radu, sumnjama na mobing ili druga kršenja radničkih prava. U jednom broju predmeta sa dovoljno navoda TI BiH je upućivao prijave inspekcijским organima koji bi zatim najčešće utvrdili okolnosti kao što su „rad na crno“ ili postojanje prekovremenog rada. U svim ovim predmetima od inspekcijских organa su zahtijevane kopije zapisnika o izvršenim inspekcijim pregledima, koje su po pravilu i dostavljane, što vodi ka jačanju povjerenja građana u rad inspektorata i stvaranju partnerskih odnosa sa ciljem da se otklone utvrđene nepravilnosti.

MEDIJSKO PRAVO (2 slučaja u 2018.g. ili 1 %)

Novitet u 2018. godini je da se izdvojio jedan broj predmeta u kojima su građani i organizacije prijavili gruba kršenja njihovih prava ili narušavanje ugleda zbog medijskog izvještavanja, te su se interesovali kako mogu zaštititi svoja prava i šta sve predstavlja klevetu ili drugi vid kršenja propisa o profesionalnom medijskom radu. TI BiH je tim predmetima sastavljao zahtjeve za ispravku ili demantije licima čija su prava ugrožena, a u jednom slučaju je za grupu organizacija pripremljena i prijava koja je podnijeta Regulatornoj agenciji za komunikacije (RAK). Sporno je bilo izvještavanje **javnog medijskog servisa Republike Srpske (RTRS)** koji je u svom Dnevniku 2 povredio više načela i odredbi iz Kodeksa o audiovizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija i drugih povezanih propisa tako što su se iznosile netačne informacije poput one da su organizacije civilnog

društva saradnici zapadnih obavještajnih službi i da rade na projektu rušenja vlasti. U jednom slučaju RTRS je i objavio demanti, ali stranka nije bila zadovoljna kako je ispravka objavljena. Indikativno je da su povrede medijskog prava bile najprisutnije uoči izbora, kao i da je u svim ovim slučajevima fizičkim i pravnim licima, kojima su povređena prava neprofesionalnim ili klevetničnim izvještavanjem, veoma teško zaštititi svoja prava na efikasan način.

DRŽAVNA UPRAVA (94 predmeta u 2018.g. ili 60 %)

Građani se i dalje najviše žale na rad državne uprave, a kao i ranije pritužbe su se odnosile na netransparentne postupke zapošljavanja, kao i na sumnje u druge vidove nepravilnosti pri zasnivanju radnog odnosa u organima državne službe, lokalne samouprave i javnih preduzeća. U 2018. godini nešto je manji broj prijava na prakse zapošljavanja, a više se pritužbi odnosilo na druge manjkavosti kao što su: neprofesionalno postupanje službenika, neefikasnost pri rješavanju predmeta, otežan pristup uslugama javne uprave, korišćenje službenih vozila u privatne svrhe, itd. Zabrinjava to što je u izbornoj godini povećan broj prijava državnih službenika na njihov radno-pravni položaj, a oni su mahom zahtijevali savjete kako da se pravno zaštite od diskriminatornih praksi kojima su im se mijenjali uslovi rada. Oštećeni službenici su to najčešće tumačili kao vid političke odmazde, a pomoć im se pružila u građenju argumentacije sa ciljem da se zaštiti profesionalni karakter rada u državnoj službi. Koliko su građanima otežani pristupi uslugama u državnoj upravi oslikava i primjer iz oblasti socijalnih prava gdje TI BiH uspio izdejtstvovati pravo na ostvarivanje **naknade za ličnu invalidninu** za lice koje pripada socijalno ugroženoj kategoriji. Naime, Centar za socijalni rad (Centar) je ovom licu uporno odbijao zahtjev i pravo na ostvarivanje posebne socijalne naknade na koje je imao pravo prema posebnoj odluci o odobrenju plasmana sredstava za unapređenje položaja lica sa invaliditetom. Tek nakon što mu je TI BiH sastavio zahtjev, i obrazložio Centru pravni osnov, ovo lice je uspjelo ostaviti svoje pravo. U pitanju je lice kojem je takođe bio onemogućen pristup profesionalnoj pravnoj pomoći, te se ovdje pokazalo koliko su značajni mehanizmi pravne zaštite koje putem Centra za pružanje besplatne pravne pomoći pruža TI BiH.

TI BiH je postupao u predmetu u kojoj je nezadovoljnoj kandidatkinji, koja je učestvovala na javnom konkursu za poziciju u Federalnom ministarstvu finansija žalba odbačena jer **Odbor za žalbe** (Odbor) uopšte nije htio odlučivati o njoj, i pored svih indicija da je narušen postupak pravične konkurencije. TI BiH je o svemu obavijestio Federalno ministarstvo pravde koje vrši upravni nadzor nad primjenom Zakona o državnoj službi upozoravajući resornog ministra da su gubitkom prava na žalbu u postupku javne konkurencije u državnoj službi obesmišljeni svi reformski napori i principi na kojima počiva nezavisna i profesionalna javna uprava. U ovom slučaju je utvrđeno da Odbor odbija odlučivati o žalbama nezadovoljnih kandidata kao drugostepeni organ od kraja 2017. godine, kada je van snage stavljen pravilnik kojim su izričito propisane njegove nadležnosti. U Agenciji za državnu službu FBiH s druge strane smatraju da nadležnosti Odbora proizilaze iz Zakona o državnoj službi, i da je on nedvosmisleno nadležan da rješava žalbe kandidata koji učestvuju u postupcima izbora i imenovanja državnih službenika. Dok se Agencija i Odbor raspravljaju oko nadležnosti, kandidati nemaju mogućnost podnošenja djelotvornog pravnog lijeka, pa je TI BiH kandidatkinji pomogao u sastavljanju tužbe i pokretanju postupka sudske zaštite. Na opisanom primjeru se vidi da ne postoje ni minimalne garancije za pravičan postupak javne konkurencije pri zapošljavanju u državnoj službi.

TI BiH je pružao pravnu podršku učesnicima Javnog poziva za sufinansiranje samozapošljavanja u okviru programa **Start-up 2018**. Poziv je na web stranici **Federalnog zavoda za zapošljavanje** (FZZZ) bio otvoren svega jednu minutu što je razljutilo aplikante čije su prijave bile odbijene samo zbog toga jer nisu bili među najbržima. Aplikacije su se slale elektronskom prijavom na web stranicu FZZZ-a, a prihvatane su prema vremenu dospijea. Poziv je bio zatvoren čim je dostignut ukupan iznos namijenjenih sredstava. Slična situacija se dogodila i sa prošlim pozivom kada je konkurs bio otvoren cijelih osam minuta. TI BiH je slučaj prijavio Ombudsmanu koji je zaključio da u pozivu **nisu ispoštovani principi dobre uprave**, te su naložili FZZZ-u da razmotri mogućnost ličnog prijavljivanja i

prijavljivanja putem pošte, kao i ulaganja pravnog lijeka kako bi se mogla preispitati odluka o dodijeljenim sredstvima.

U 2018. godini TI BiH je utvrdio putem svog Centra za pružanje pravne pomoći u borbi protiv korupcije nepravilnosti većih razmjera u radu **Republičke uprave za geodetske i imovinsko-pravne poslove (RUGIPP)**. U jednom predmetu je otkriven sukob interesa u kojem se nalazio državni službenik, koji je istovremeno obavljao funkciju odbornika, iako je to zabranjeno Zakonom o državnim službenicima (na kraju je prekinut radni odnos sa ovim licem), dok je u drugom predmetu po kojem se još postupa utvrđeno da uposlenici RUGIPP-a, protiv kojih je potvrđena optužnica za krivična djela protiv službene dužnosti, nisu udaljeni sa svojih poslova. Oni su to morali biti prema zakonu koji tu opciju predviđa kao obaveznu kada je optužnica predviđena za krivična djela u vršenju poslova i zadataka državnih službenika, što je upravo bio slučaj. TI BiH se ovdje radi utvrđivanja odgovornosti obratio i Vladi Republike Srpske koja već više od šest mjeseci nije postupila po dostavljenoj informaciji.

SUKOB INTERESA (3 predmeta u 2018.g. ili 3 %)

U većini slučajeva iz ove oblasti građani su tražili pravno mišljenje od naše organizacije u smislu da li određena situacija prema važećim propisima predstavlja sukob interesa.

TI BiH je uputio je prijavu Komisiji za odlučivanje o sukobu interesa protiv **Dragana Anđelića**, zbog kršenja Zakona o sukobu interesa u institucijama vlasti BiH, jer je nakon što je podnio ostavku sa funkcije **zamjenika direktora Agencije za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije (APIK)** imenovan na mjesto v.d. izvršnog direktora „ZP „Rudnik i termoelektrana Gacko“. To mjesto prema internim aktima javnog preduzeća, zajedno sa direktorom i još tri izvršna direktora, predstavlja upravu, odnosno menadžment javnog preduzeća. Zakon o sukobu interesa jasno propisuje da izabrani zvaničnici, nosioci izvršnih funkcija i savjetnici, za vrijeme obavljanja javne funkcije i šest mjeseci nakon prestanka obavljanja te funkcije, ne mogu biti članovi upravnog odbora, nadzornog odbora, skupštine, uprave ili menadžmenta, niti biti u svojstvu ovlaštene osobe u javnom preduzeću. Zamjenika direktora APIK-a imenuje i bira Parlamentarna skupština u skladu sa Zakonom o ministarskim imenovanjima, imenovanjima Savjeta ministara i drugim imenovanjima Bosne i Hercegovine, te se Anđelić imao smatrati nosiocem izvršne funkcije, pa se na njega odnose odredbe o sukobu interesa. Zanimljivo je da je Anđelić, za vrijeme obavljanja funkcije zamjenika direktora APIK-a, i sam bio član Komisije za odlučivanje o sukobu interesa, kao i da to da je obavljao izvršnu funkciju u tijelu zaduženom za sprečavanje korupcije, te je morao biti svjestan da prelaskom na funkciju člana uprave javnog preduzeća krši zakon koji je do nedavno primjenjivao.

PRISTUP INFORMACIJAMA (14 slučajeva u 2018.g ili 6 %)

TI BiH je kao i ranijih godina postupao u velikom broju predmeta koji su se odnosili na otežan pristup informacijama od javnog značaja. Jedan broj predmeta se odnosio na informacije koje je zahtijevao TI BiH kao pravno lice u okviru predmeta na kojima je postupao, dok je istovremeno pružana pravna pomoć građanima, novinarima, aktivistima i drugim nevladinim organizacijama u postupcima ostvarivanja prava na pristup informacijama. TI BiH je prepoznat kao organizacija koja ima dugogodišnje iskustvo u ovoj oblasti, pa nisu rijetki upiti ni državnih službenika (službenika za informisanje), kao i novinara, koje interesuje da li se određene informacije imaju smatrati informacijama od javnog interesa prema važećim Zakonima o slobodi pristupa informacijama. Zanimljiv je bio upit novinarku koju je interesovalo da li su sudovi dužni dostaviti presude koje se odnose na krivična djela protiv polnog integriteta. Presude iz tih predmeta su krajnje osjetljivog karaktera, te se u njihovom obrazloženju, i pored anonimizacije, mogu pronaći informacije kojima se može otkriti identitet žrtve ili okolnosti iz kojih se može rekonstruisati krivično djelo i njegovi akteri. Prema dostavljenom mišljenju sudovi bi na tu situaciju zato mogli primijeniti zakonske izuzetke u vezi sa zaštitom interesa odbrane i sigurnosti, kao i zaštite javne bezbjednosti, ili u vezi sa zaštitom privatnosti.

TI BiH je u 2018. godini dobio veoma značajan spor protiv **Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske** (Ministarstvo) koje se ubraja u institucije koje nerijetko praktikuju tajnost u svom radu. TI BiH je zahtijevao rješenje kojim je Ministarstvo usvojilo žalbu JU „Centar za predškolsko vaspitanje i obrazovanje“ Banjaluka na ranije rješenje prosvjetnog inspektora koji je naložio da se ponovi konkursna procedura za prijem vaspitača na određeno vrijeme. Ministarstvo je između ostalog isticalo da TI BiH nema svojstvo stranke prema upravnopravnim propisima, te da zato nisu dužni dostaviti traženo rješenje. Sud je u presudi zaključio da je Ministarstvo odbijajući pristup informacijama donijelo nepravilan i nezakonit akt, te da to što TI BiH nije imao svojstvo stranke u postupku nije bilo od značaja za predmetnu stvar. Tražene su informacije o postupanju javnog organa i zato postoji očit javni interes da se one učine svima dostupnim. Nevjerovatno zvuči i podatak da je Ministarstvo smatralo da drugostepeno rješenje ne predstavlja informaciju prema Zakonu o slobodi pristupa informacijama. Sudska presuda u korist TI BiH od značaja je zbog toga što je sud podučio Ministarstvo kako da primjenjuje zakonske propise, a i zbog toga što je mehanizam provjere postupanja javnih organa putem zahtjeva za pristup informacijama osnovna alatka u radu *watchdog* organizacija. U konkretnom predmetu TI BiH je htio izvršiti uvid u postupanje Ministarstva u njihovoj konačnoj odluci jer je ranije dostavio prijavu na sporni konkurs Republičkoj prosvjetnoj inspekciji. Kako su se odluke inspekcije i Ministarstva značajno razlikovale, bilo je bitno da se javnosti predoči obrazloženje iz obe odluke.

TI BiH je u ovoj godini dobio i presude u upravnim sporovima koji su pokretani tokom ranijih godina zbog kršenja Zakona o slobodi pristupa informacijama. Neke od institucija protiv kojih je TI BiH dobio sporove su: Ministarstvo prosvjete i kulture RS (u čak tri predmeta), Žalbeni savjet pri Savjetu ministara, Grad Trebinje, Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva RS, Republička uprava za inspeksijske poslove, HT d.d. Mostar, Nacionalni park Una, Ministarstvo unutrašnjih poslova KS, Opština Novi Grad...

TI BiH je podnio **15** tužbi zbog nedostavljanja traženih informacija u 2018. godini, a neke od tuženih institucija su: Ministarstvo unutrašnjih poslova KS, Grad Goražde, Grad Trebinje, UKC Banjaluka, Okružni privredni sud Banjaluka, Opština Novi Grad, itd. Institucije su najčešće odbijale dostaviti informacije kao što su:

- zapisnici sa sjednica; zapisnici i druge odluke u vezi sa postupkom javnih nabavki;
- ugovori između javnih organa i privrednih društava;
- interne akti javnih organa i spiskovi zaposlenih.

Pored toga, sastavljene su tri tužbe za potrebe drugih organizacija (Centri civilnih inicijativa-CCI, Centar za istraživačko novinarstvo, NVO Futura) koji su takođe zahtijevali informacije prema Zakonu o slobodi pristupa informacijama. CCI je npr. zahtijevao informacije sa sjednica **Vlade Hercegovačko-neretvanskog kantona** (vrijeme početka i završetka sjednice, mjesto održavanja, nazočnost članova vlade, dnevni red, itd.). Vlada je sve informacije odbila svojim zaključkom uz navođenje da njen zaključak ne može biti predmet daljnjeg preispitivanja, pa je ovdje vrlo bitno da se očituje sud sa svojim stanovištem. Posebno jer su tražene informacije koje su u najneposrednijoj vezi sa radom Vlade kao izvršnog organa vlasti.

GRAĐEVINARSTVO-URBANIZAM (10 slučajeva u 2018.g. ili 5 %)

U najvećem broju predmeta građani su prijavili **bespravnu gradnju** i neefikasnost inspeksijskih organa koji nisu pristupili izvršenju rješenja o rušenju. U ovim predmetima TI BiH se obraćao organima lokalne samouprave zaduženim za poslove prostornog uređenja, kao i inspeksijskim organima prateći daljnji tok postupka. Najčešće se dešavalo da se postupak uklanjanja bespravnog objekta nije mogao sprovesti jer je investitor podnio zahtjev za naknadnu legalizaciju objekta.

TI BiH je postupao po prijavi izbjeglih lica koji smatraju da su oštećeni u programu regionalnog stambenog zbrinjavanja jer im nije omogućeno da učestvuju na javnom pozivu pod ravnopravnim

uslovima sa drugim kandidatima radi dobijanja sredstava za obnovu njihove porodične kuće u Mostaru. Podnosioci pritužbe su isticali da nikada nisu bili obaviješteni da im prijava nije razmatrana zbog nedostajuće dokumentacije, pa zato istu nisu mogli ni dopuniti. TI BiH je naišao u ovom slučaju na zabrinjavajuću netransparentnost u radu Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice koje je sve informacije u vezi sa spornim predmetom (koji je bio pod njihovom kontrolom) dostavilo tek po tzv. ćutanju uprave i intervenciji Upravnog inspektorata. TI BiH je radi zaštite izbjeglih lica kao osjetljive kategorije i sumnji na propuste u radu uprave podnio prijavu Upravnom inspektoratu kako bi se preispitalo da li je Komisija koja je odlučivala o dodjeli sredstava za obnovu stambenih objekata poštovala zakonske odredbe, i da li su povređena osnovna načela upravnog postupka kao što je načelo saslušanje stranke i načelo materijalne istine.

KATEGORIJA OSTALO (9 predmeta u 2018.g. ili 4 %)

U kategoriji ostalo nalaze se predmeti koji nisu grupisani niti u jedan od drugih sektora, a građani, novinari ili organizacije javljali su se različitim upitima sa molbom da im se objasne pojedini pravni instituti ili da im se pomogne u sastavljanju podnesaka različitim organima. Jedan broj predmeta odnosio se, kao i ranijih godina, na zaštitu potrošačkih prava, a potrošači su se najčešće interesovali kako mogu reklamirati proizvod ili kome mogu prijaviti nepoštenu trgovačku praksu. TI BiH je podnio prijave Centralnoj izbornoj komisiji (CIK) protiv više kandidata zbog kršenja Izbornog zakona, a pružana je i pravna pomoć građanima koji su prijavljivali svoje sumnje u nepravilnosti prilikom upisa u biračke spiskova. Po ozbiljnosti se izdvaja i prijava koja je prosljeđena kako Tužilaštvu, tako i Agenciji za zaštitu ličnih podataka, protiv kandidata koji je zloupotrebio lične podatke pacijenata u izborne svrhe.

STATISTIKA I IZDOJENO

Tokom 2018.g. upućen je **431** dopis nadležnim institucijama i dat je **141** pravni savjet/mišljenje strankama. TI BiH je podnio **7** krivičnih prijava protiv službenih i drugih lica za krivična djela koja se mogu dovesti u vezi sa korupcijom, i sastavio dvije pritužbe za stranke na tužilačke odluke o nesprovedenju istraga.

Izdvaja se krivična prijava koja je podnijeta protiv više službenih lica zaposlenih u Gradskoj upravi Grada Banjaluke zbog sumnje da su počinili krivična djela protiv službene dužnosti (Zloupotreba službenog položaja i Nesavjestan rad u službi) tako što su koristeći svoj službeni položaj pogodovali investitoru čiji se bespravno sagrađeni objekat morao srušiti kako je rješenje o rušenju postalo izvršno, te su na taj način oštetili javni interes.

Krajem 2018. godine **Ustavni sud Bosne i Hercegovine** donio je odluku kojom se djelimično usvaja apelacija TI BiH i utvrđuje da je postojala povreda ugleda zbog ranijeg pisanja Nezavisnih novina o navodnom reketiranju biznismena u režiji TI BiH. Odlukom Ustavnog suda ukida se presuda Okružnog suda u Banjaluci (koji je ranije odbio žalbu TI BiH u postupku zbog zaštite od klevete), te se predmet vraća na ponovno odlučivanje. Na ovaj način nazire se ishod dugogodišnjoj pravnoj borbi TI BiH da zaštiti svoja prava, koja su grubo povrijeđena neprofesionalnim medijskim izvještavanjem Nezavisnih novina i Glasa Srpske. TI BiH je tužbu radi naknade štete zbog klevete podnio još u septembru 2008. godine, te je nakon što su iscrpljena sva pravna sredstva bio prinuđen izjaviti apelaciju Ustavnom sudu. Radi se o veoma značajnoj presudi u kojoj je Ustavni sud podučio niže sudove kako razlikovati klevetu od slobode izražavanja, te je potvrdio da pravna lica, uključujući i udruženja građana, imaju pravo tražiti zaštitu svog ugleda od neprofesionalnog medijskog izvještavanja sa ciljem diskreditacije. Neposredno prije objavljivanja spornih tekstova, koji su bili predmet sudskog spora, TI BiH je objavio analizu i podatke o šteti od korupcije koja je nastala u postupcima privatizacije naftne industrije Republike Srpske, a u vezi sa kojom je pozvao na odgovornost i samu Vladu Republike Srpske.

U prvoj polovini godine TI BiH je podnio inicijativu **Ustavnom sudu RS**, i to za preispitivanje Odluke Skupštine Grada Banjaluka o opštim uslovima za proizvodnju, isporuku i korišćenje toplotne energije. Odluka Grada Banjaluka, prema ocjeni TI BiH, uskraćuje prava potrošača propisanim strogim uslovima kod isključenja sa toplifikacione mreže. Građani su izrazili veliko interesovanje za ovaj predmet, te su se vrlo često obraćali sa upitima o ishodu postupka pred Ustavnim sudom, kao i o njihovim pravima kao krajnjim korisnicima usluge gradskog grijanja.